

Bilgi* Okuryazarlığı: Bir İlköğretim Okulunda Yürütülen Uygulama Çalışması**

Information Literacy: A Study Applied in a Primary School

S.Serap Kurbanoglu***

Buket Akkoyunlu****

Öz:

Bilgi toplumları, yaşamboyu öğrenme becerilerine sahip bireylere ihtiyaç duymaktadır. Bilgiye ulaşma ve bilgiyi kullanma becerisi olarak tanımlanan bilgi okuryazarlığı, yaşamboyu öğrenmenin temel taşıdır. Bu nedenle bilgi okuryazarlığı becerilerinin öğrencilere erken yaşlarda kazandırılması ve okul programlarının bir parçası haline getirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu yazıda bir ilköğretim okulunda 6. sınıf öğrencilerine bilgi okuryazarlığı becerilerini kazandırmak amacıyla yürütülen uygulamanın planlama ve pilot çalışma aşamaları ve pilot çalışmadan elde edilen bulgular aktarılacaktır.

Abstract:

An information society needs individuals who have lifelong learning skills. Information literacy, the ability to find and use information, is the keystone of lifelong learning. Therefore, teaching information literacy skills to students and integrating it into the school curriculum have a great importance. In this paper, plan-

* Bu makalede “bilgi” sözcüğü İngilizce “information” sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmaktadır.

** 66. IFLA Genel Konferansı'nda sunulan posterin (bkz: Kurbanoglu ve Akkoyunlu, 2000) ve 21. Yüzyıla Giren Enformasyon Olgusu Ulusal Sempozyumu'nda (19-20 Nisan 2001, Hatay), Kurbanoglu tarafından sunulan bildirinin genişletilmiş biçimidir.

*** Doç.Dr. Serap Kurbanoglu, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesidir; e-posta: serap@hacettepe.edu.tr

**** Doç.Dr. Buket Akkoyunlu, H.Ü. Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitim Bölümü Öğretim Üyesidir; e-posta: buket@hacettepe.edu.tr

ning and pilot study steps of an applied study to teach information literacy skills in a primary school to 6th grade students and the findings of the pilot study are introduced.

Anahtar kelimeler:

Bilgi Okuryazarlığı, İlköğretimde Bilgi Okuryazarlığı, Bilgi Okuryazarlığı Becerilerinin Kazandırılması.

Keywords:

Information Literacy, Information Literacy in Primary Schools, Teaching Information Literacy Skills.

Giriş

İçinde yaşadığımız çağda başarılı olmak iyi bir bilgi tüketicisi olmayı, bilgiyi bulma ve kullanma becerilerine, diğer bir deyişle bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip olmayı gerektirmektedir. Bilgi toplumları, yaşamboyu öğrenme becerilerine sahip bireylere ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle, yaşamboyu öğrenmenin temelini oluşturan bilgi okuryazarlığı becerilerinin günümüz toplumu bireyelerine erken yaşlarda kazandırılmaya başlanması büyük önem taşımaktadır. Bunun yapılabilmesi için bilgi okuryazarlığının her düzeyden eğitim kurumunda eğitim programlarının bir parçası haline getirilmesi gerekmektedir. Bilgi okuryazarlığı eğitim programlarının önemini artıran sebeplerden birisi de mevcut bilgi miktarındaki sürekli artıştır.

Bu yazıda bir ilköğretim okulunda öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerileri kazandırmak amacıyla yürütülen çalışmanın planlama ve pilot uygulama aşamalarıyla pilot uygulamadan elde edilen bulgular aktarılacaktır.

Çalışmanın Amacı

Kısaca **bilgi okuryazarlığı** adı verilen, bilgi kaynaklarının ve bilgi merkezlerinin etkin şekilde kullanılmasını gerektiren, bilgiyi bulma, değerlendirme, kullanma ve iletme becerilerinin öğrencilere kazandırılmasıdır.

Çalışmada, bir bilgi okuryazarlığı eğitimi sonucunda öğrencilerin bu alandaki bilgi düzeylerinde anlamlı bir farklılık olacağı ve bilgi okuryazarlığı eğitimi alan öğrencilerin, bilgi okuryazarlığı becerilerini kullanmalarını gerektirecek etkinliklerde bu eğitimi almayan öğrencilerden daha başarılı olacakları varsayımlarından yola çıkılmıştır.

Yöntem

Bu çalışmada deneysel yöntem kullanılmıştır. Deneysel yöntemde bir araştırma ortamı oluşturularak, oluşturulan bu ortam içinde bazı olay, değişken ve etkenler araştırmacı tarafından kontrol edilir. Böylece bazı yeni durumların oluşması sağlanır ve bunların etkisi gözlenir (Kaptan, 1981: 79).

Öntest ve sontest uygulamalarının yanısıra veri toplamada gözlem ve görüşme tekniklerinden de yararlanılmıştır.

Planlama Çalışmaları

Okul yönetimi ile konunun önemi üzerine yapılan bir dizi toplantı sonucunda bir bilgi okuryazarlığı programının başlatılması üzerinde fikir birliğine varılmış ve 1999-2000 öğretim yılında çalışmalara başlanmıştır. Çalışma, bilgi okuryazarlığı konusundaki yayınların ve uygulamaların incelenmesi ile başlamıştır. Öncelikle bilgi okuryazarlığının tanımları, aşamaları, bilgi okuryazarlığı standartları, bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasına yönelik uygulamalar -Türkiye’de bu isim altında herhangi bir uygulamaya rastlanmamıştır-, bilgi okuryazarlığı programları, bilgi okuryazarlığı programlarının içeriklerinin ne olması gerektiği, eğitimcilerin ve kütüphanecilerin bu alandaki rolleri üzerinde ayrıntılı bir çalışma yapılmıştır*. Kuramsal düzeyde yürütülen çalışmaların sonucunda önce temel bir bilgi okuryazarlığı programının ana hatları oluşturulmuş daha sonra ana hatlarda yer alan konuları içeren bir program hazırlanmıştır.

Programın kime/kimlere, nasıl ve kim/kimler tarafından uygulanacağı konuları okul yönetimi ile birlikte verilen kararlardır. Bilgi okuryazarlığı eğitiminin kütüphaneciler tarafından yürütülmesi konusu tartışmasız kabul edilen bir konu olmuştur. Eğitim paketinde yer verilen konular kütüphanecilerin uzmanlık alanına giren konulardır. Uygulamanın yürütüldüğü okul (TED Ankara Koleji Vakfı Okulları), ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde yaklaşık 5400 öğrencisi, 400’ün üzerinde öğretmeni, 4 ayrı kütüphanesi (İlköğretim I. Kademe, İlköğretim II. Kademe, Ortaöğretim ve Araştırma Kütüphaneleri) ve bu kütüphanelerde çalışan toplam 9 kütüphanecisi olan bir okuldur. Kütüphanecilerin tamamı Kütüphanecilik Bölümü mezunlarıdır. Mevcut kütüphaneci sayısı ve öğrenci sayısı

* Bir makalenin kapsamı yapılan çalışmanın tüm aşamalarını aktarmaya yeterli olmadığı için çalışmaya temel oluşturan kuramsal bilgi başka bir makalede ayrıntısı ile aktarılmıştır (bkz.: Kurbanoglu, 2001). Gerek tekrardan kaçınmak gerekse makaleye ayrılan yeri daha verimli bir şekilde kullanabilmek için söz konusu kuramsal bilgiye burada yer verilmeyecek, kuramsal çalışmaya temel oluşturan kaynakların ek kaynakça başlığı altında listelenmesi ile yetinilecektir. Pilot uygulama sonuçlarına dayanılarak yürütülen geniş ölçekli çalışmanın sonuçları yine bir başka makalede duyurulmaktadır (bkz.: Kurbanoglu, S. ve Akkoyunlu, B. (2002)).

gözönüne alınınca tüm öğrencilere aynı zamanda eğitim vermenin olanaksızlığı ortaya çıkmıştır. Bu durumda tek bir sınıf düzeyinin (sadece 5'ler, 8'ler, 11'ler gibi) ele alınabileceği ve bu tür bir eğitim için olası en erken düzeyle işe başlamanın anlamlı olacağı düşünülmüştür. Hazırlanan eğitim paketindeki konular da gözönüne alınarak çalışmanın 6. sınıflarla başlatılmasına karar verilmiştir. Bu seçimde öğrencilerin bilgi okuryazarlığı eğitimini aldıktan sonra okulda geçirecekleri yıllar boyunca eksiklerini tamamlama ve yaratılacak fırsatlarla kazandıkları becerilerin pekiştirilmesi olanaklarının yaratılabileceği düşüncesi de büyük rol oynamıştır.

Bilgi okuryazarlığı eğitiminin kimler tarafından (kütüphaneciler), kimlere (6. sınıf öğrencilerine) verileceği belirlendikten sonra nasıl verileceği üzerinde durulmuştur. Hazırlanan programın bir iki saate sığdırılması ve/veya öğrencilerin ders saatleri dışında bu amaçla okulda tutulmaları olanaksız olduğundan okul yönetiminin de desteği ile bazı ders saatlerinin bu amaçla kullanılması yoluyla sorun çözülmüştür.

Sonuçta 6. sınıflarla yürütülmesine karar verilen bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması çalışmalarının nasıl değerlendirileceğine, programın başarısını belirlemek için hangi ölçüm aracının/araçlarının kullanılacağına karar verilmesi gerekmiştir. Eğitim verilen öğrencilerin eğitim alacakları konularda eğitim öncesi ve sonrası bilgi düzeylerinin ölçülmesi ve sonuçların karşılaştırılması, bir başka deyişle bir öntest ve sontest uygulaması ile bilgi düzeylerinde anlamlı bir değişiklik meydana gelip gelmediğinin ortaya konulabileceği düşünüldükten bir öntest ve sontest uygulamasına karar verilmiştir. Test uygulamasıyla deneklerin bilgilerinin sadece teorik düzeyde ölçülebileceği açıktır. Oysa çalışmanın amacı eğitimle kazandırılacak bilgilerin uygulamaya aktarımını sağlamaktır. Öğrencilere kazandırılması planlanan beceriler için ne gibi bir uygulama yaptırılabilceği düşünülmüş ve böyle bir uygulamanın öğrencilere verilecek bir ödev kanalıyla yaptırılabilceği ve sonuçlarının da bir ölçüye kadar değerlendirilebileceğine karar verilmiştir. Sonuçta birisi test ikincisi ödev olmak üzere iki değerlendirme aracı belirlenmiştir.

Tüm bu gelişmelerden sonra, hazırlanan programın başarısının ve seçilen düzeye uygunluğunun ölçülebilmesi, programla, programın uygulanış şekliyle ve değerlendirme yöntemiyle ilgili olası problemlerin ortaya çıkartılabilmesi için bir pilot uygulama yürütülmesi uygun görülmüştür.

Pilot Uygulama

Uygulama Grubu

6. sınıflarla yürütülmesi planlanan, öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması çalışmaları pilot uygulama aşamasına geldiğinde uygulama yapılacak grubun seçilmesi gerekmiştir. Biri deney biri kontrol grubunu oluşturmak üzere iki şube ile çalışılmasına karar verilmiştir. Deney grubuna eğitim verilmesi, eğitim öncesi ve sonrası bilgi düzeylerinin testle ölçülmesi planlanmıştır. Ödev değerlendirmede sadece eğitim verilen deney grubunun performansını ölçmekle yetinmek yerine eğitim almayan bir başka şubeyle (kontrol grubuyla) bir karşılaştırma yapmanın anlamlı olacağı düşünülmüştür.

Pilot uygulama için İngilizce Zümresiyle ortak çalışılmış, her iki gruptaki öğrencilere de aynı ödevin verilebilmesi ve en azından öğretmen faktörünün ortadan kaldırılması için aynı öğretmenden ders alan 2 şube bulunmuş (her ikisi de 32'şer kişilik), bunlardan birisi deney diğeri kontrol grubu olarak seçilmiştir.

Eğitim Paketi

Bilgi arama, bilgi erişim, bilgi kaynaklarını tanıma, kaynak bulma, kullanma ve değerlendirme, bilginin sunumu konularını ele alacak şekilde planlanan bilgi okuryazarlığı programı, İlköğretim II. Kademe Türkçe öğretmenleriyle yapılan çalışmalar sonucunda dil ve içerik açısından 6. sınıf öğrencilerinin düzeyine uygun hale getirilerek 17 etkinlik altında toplanmıştır. Farklı becerileri kazandırmaya yönelik olarak tasarlanan etkinlikler, içerdikleri konular hakkında bilgi aktarımının yanı sıra alıştırmalar da içermektedir. Etkinliklerin sırası öğrencilerin ödev çalışmalarını ders içeriğine paralel olarak yürütebilmeleri için bir ödev hazırlanırken veya bir araştırma yapılırken izlenmesi gereken sıraya uygun olarak şu şekilde düzenlenmiştir:

- Etkinlik 1: Konu seçimi ve sınırlaması.
- Etkinlik 2: Amaç belirleme.
- Etkinlik 3: Ödevin/araştırmanın sınırlarını belirleme.
- Etkinlik 4: Bibliyografya kartlarının hazırlanması.
- Etkinlik 5: Not kartlarının hazırlanması.
- Etkinlik 6: Kütüphane düzeni ile ilgili temel bilgiler.
- Etkinlik 7: Bilgi erişim araçları.
- Etkinlik 8: Kütüphane katalogları.
- Etkinlik 9: Bilgisayarla tarama teknikleri.
- Etkinlik 10: Okul Kütüphanesinde kullanılan çevrimiçi kataloğun özellikleri.

- Etkinlik 11: Bilgi kaynaklarının türleri.
Etkinlik 12: İnternet araçları, İnternet kaynaklarının değerlendirilmesi.
Etkinlik 13: Ödevin/araştırma raporunun ana hatlarının belirlenmesi.
Etkinlik 14: Bir ödevin/araştırma raporunun bölümleri.
Etkinlik 15: Kaynak gösterme (alıntı ve gönderme yapma, kaynakça hazırlama).
Etkinlik 16: İçindekiler listesi ve kapak hazırlama
Etkinlik 17: Son kontrol.

Programın Uygulanması

Pilot uygulama 1999-2000 öğretim yılı ikinci döneminde başlatılmıştır. Tüm hazırlıkların tamamlanması, programın 6. sınıf düzeyine uyarlanması, her etkinlik için 6. sınıflara uygun alıştırmalar hazırlanması, ödev konularının saptanması, testlerin hazırlanması zaman aldığından uygulamaya ancak dönem ortasında başlamak mümkün olmuş, deney grubu ile haftada bir saatten 8 hafta süren bir çalışma yürütülmüştür. Pilot çalışmayı makalenin yazarları yürütmüştür. Burada amaç, hazırlanan programın çocuklara uygunluk düzeyinin ve zamanın yeterli olup olmadığının gözlenmesidir. Okulda görevli kütüphanecilerden üçü derslere izleyici olarak katılmış ve gerektiğinde Okul Kütüphanesi konusunda öğrencilere ve araştırmacılara yardımcı olmuşlardır.

Deney grubu ile yapılan 8 haftalık çalışma bir giriş ve öntest uygulamasıyla başlamıştır. İlk karşılaşmada öğrencilere çalışmanın amacı açıklanmış ve işbirliği çağrısında bulunulmuştur. 30 sorudan oluşan ve çoktan seçmeli olarak tasarlanan testin hazırlanması aşamasında ölçmecilerden yardım alınmıştır. Aynı test, eğitimin sonunda deney grubuna bir kez daha uygulanmış ve öntest ile sontest arasında görülen başarı farkının istatistiksel bir değerlendirmesi yapılmıştır.

Öğrencilerin kazanacakları bilgi okuryazarlığı becerilerini kullanabilmeleri için özellikle kütüphane araştırması ve farklı türde kaynak kullanımı gerektirecek ödev konuları ders öğretmeni ile birlikte saptanmış ve uygulama başlar başlamaz her iki sınıfa da duyurulmuştur.

Program, ödev hazırlama aşamalarına (bir anlamda bilgi problemi çözme aşamalarına) uygun olarak aşağıdaki şekilde uygulanmıştır:

1. hafta Giriş ve öntest
2. hafta Bilgi ihtiyacının belirlenmesi, bilginin kaydedilmesi (etkinlik 1-5)
3. hafta Bilgi/kaynak arama ve bulma (etkinlik 6-9)
4. hafta Bilgi /kaynak bulma (etkinlik 10)
5. hafta Kaynak bulma ve kullanma (etkinlik 11)
6. hafta Kaynak bulma, değerlendirme ve kullanma (etkinlik 12)

7. hafta Bilginin sunumu ve ürünün/ödevin değerlendirilmesi (etkinlik 13-17)

8. hafta Sontest

Dersler sırasında öğrencilerle tartışma platformu yaratılmış, gerekli görülen yerlerde sınıfta örnekler gösterilmesi yoluna gidilmiştir. Dersler sırasında öğrencilerin konuları anlamakta fazla zorlanmadıkları, soru sormaktan ve derse katkıda bulunmaktan çekinmedikleri gözlenmiştir. Sorun daha çok sürenin kısıtlı olmasından kaynaklanmış, program 8 haftada tamamlanmaya çalışılınca konuların bir kısmının üzerinde ayrıntısı ile durmak mümkün olmamıştır. Bu sorunun diğer bir yansıması da haftalık verilen ödev ve alıştırmaların kontrol edilmesi ve tartışılması olanağının bulunamaması şeklinde kendisini göstermiştir. Programın en önemli özelliklerinden birisi uygulama ile pekiştirme gereğidir.

8 haftalık pilot çalışmanın sonucunda deney grubuna sontest uygulanmış ve hem deney hem de kontrol gruplarının ödevleri toplanmıştır. Testlerden ve ödevlerden elde edilen bulgulara ayrıntısı ile değinilecektir.

Test Sonuçları

Deney grubuna, bilgi okuryazarlığı eğitimi başlamadan önce ve bittikten sonra uygulanan test, eğitim paketindeki ana konuları kapsayan, toplam 30 sorudan oluşan çoktan seçmeli bir testtir. Önteste 31 öğrenci katıldığı için sontest için de sözkonusu 31 öğrencinin test sonuçları dikkate alınmıştır. Öğrencilerin her iki testten aldıkları puanlar, gösterdikleri başarı durumu istatistiksel olarak değerlendirilmiş ve aradaki fark t değerine göre anlamlı bulunmuştur. Hesaplanan t değeri (8.47) t tablo değerinden (2.04) büyüktür (bkz: Tablo I). Buradan eğitim sürecinin sonunda öğrencilerin bilgi düzeyinde anlamlı bir değişiklik olduğu sonucu çıkmaktadır.

Tablo I: Öntest ve Sontest Sonuçları

Denek	Sontest puanı	Öntest puanı	Puan farkı
1	80	40	40
2	80	57	23
3	77	53	24
4	77	47	30
5	77	43	34
6	73	37	36
7	73	43	30
8	70	43	27
9	67	47	20
10	67	50	17
11	67	53	14
12	67	63	4
13	67	50	17
14	63	37	26
15	63	50	13
16	63	37	26
17	63	53	10
18	63	37	26
19	63	43	20
20	60	40	20
21	60	43	17
22	60	40	20
23	60	50	10
24	53	37	16
25	53	53	0
26	53	40	13
27	50	60	-10
28	50	47	3
29	50	53	-3
30	43	37	6
31	40	17	23
Ortalama	62.97	45.16	17.99
Standart sapma			11.61
t değeri			8.47
t tablo değeri			2.04

Genel istatistiki değerlendirmenin yanı sıra öntest ve sontest sonuçları ayrı ayrı incelendiğinde öntestte sınıf ortalamasının yaklaşık 45, son testte bu ortalamanın yaklaşık 63 olduğu görölmektedir. Öntest sonucunda öğrencilerin %38.7'si (12'si) 50 ve 50' nin üzerinde puan alırken bu oran sontestte %93.5'e (29'a) yükselmektedir. Sontestte öğrencilerin sadece %6.5'i (2'si) 50' nin altında puan almıştır. Bu oran öntestte %61.3'dür (19'dur). Öntestte en düşük not 17 iken sontestte 40, öntestte en yüksek not 63 iken son testte 80'dir (bkz.: Tablo I).

Öğrencilerin öntest ve sontestte soru bazında gösterdikleri başarı düzeyi karşılaştırıldığı zaman da sontestte bir artış olduğu gözlenmektedir (bkz.:Tablo II). Soru bazında yapılan değerlendirmenin sonucunda bazı sorulardaki başarı oranının diğerlerine göre düşüklüğü dikkat çekmektedir. Soruların formüle edilış şeklinin, şıkların açıklığı ve çeldirici/yanıltıcı olma gibi özelliklerinin de başarı üzerinde etkileri olabileceği düşünölmüş ve istatistiksel madde analizi sonuçlarına göre genel uygulamadan önce testteki soruların gözden geçirilmesine karar verilmiştir.

Test soruları, ilgili oldukları konular açısından da incelenmiştir. Bu incelemenin sonucunda öğrencilerin Boole işleçleri ile tarama stratejisi oluşturma (soru 2) konusunu çok iyi kavrayamadıkları ayrıca okul kütüphanesinde kullanılan bilgisayara dayalı kataloğun kullanımı ile ilgili detayları çok iyi bilmedikleri (soru 4 ve 5) saptanmıştır. Eğitim programları içinde sözü geçen her iki konuya da değinilmiştir. Konuların ikisi de uygulama gerektiren konulardır. Pilot çalışma sırasında uygulamaya zaman ayrılamamıştır. Bu durumun, genel uygulamaya geçişte gözönüne alınması gereken konular arasında değerlendirilmesi kararlaştırılmıştır. Öğrencilerin kütüphaneye ilgili genel soruda (soru 1), okul kütüphanesindeki kataloğun kullanımıyla ilgili genel sorularda (soru 6 ve 7) ve yer numarası ile ilgili soruda (soru 8) her iki testte de başarılı oldukları görölmektedir.

Tablo II: Öntest ve Sontest Sonuçları: Soru Bazında Başarı Durumu

Soru	Sorunun içeriği*	Sontest başarı yüzdesi (%)	Öntest başarı yüzdesi (%)	Fark
1	Okul kütüphanesi, genel bilgi	96.9	87.5	9.4
2	Boole işlemleri	28.1	3.1	25.0
3	Kesme (truncation) kullanımı	90.6	81.3	9.3
4	Katalogda serbest sorguda "yazar adı" taraması	59.4	12.5	46.9
5	Katalogda dil sınırlaması	34.4	15.6	18.8
6	Katalog kullanımı, genel bilgi	96.9	90.6	6.3
7	Katalog kullanımı, genel bilgi	96.9	93.8	3.1
8	Yer numarası	90.6	87.5	3.1
9	Konu sözlüğü	93.8	71.9	21.9
10	Genel sözlük	90.6	75.0	15.6
11	Biyografi	40.6	34.4	6.2
12	Almanak	12.5	3.1	9.4
13	İstatistiksel kaynak	75.0	56.3	18.7
14	Konu ansiklopedisi	78.1	40.6	37.5
15	Kronoloji	46.9	34.4	12.5
16	Web adreslerini çözümleme	81.3	50.0	31.3
17	İnternet araçları: ftp	21.9	9.4	12.5
18	İnternet rehberleri	15.6	6.3	9.3
19	İnternet arama motorları	28.1	9.4	18.7
20	url	40.6	12.5	28.1
21	Web siteleri, genel	90.6	84.4	6.2
22	Web sitelerinin değerlendirilmesi	96.9	68.8	28.1
23	Bir ödevin bölümleri	81.3	53.1	28.2
24	Amaç belirleme	12.5	6.3	6.2
25	Gönderme	50.0	28.1	21.9
26	Bibliyografya/kaynakça	59.4	37.5	21.9
27	Kitap künyesi	81.3	68.8	12.5
28	Dergi künyesi -dergi adı-	81.3	56.3	25.0
29	Dergi künyesi -cilt no.'su-	21.9	9.4	12.5
30	Web sitesi künyesi	37.5	25.0	12.5

* Makaleye dört sayfalık testi eklemek ve tablo içerisinde soruların açık şeklini yazmak mümkün olmadığından tabloda soruların sadece içerikleri belirtilmiş, metin içinde gerekli yerlerde sorularla ilgili daha ayrıntılı bilgi verilmiştir. Ayrıca testi elde etmek isteyenler yazarlarla bağlantı kurabilirler.

Başarı düzeyinin düşük olduğu bir diğer soru grubu farklı türdeki danışma kaynakları ile ilgilidir. Öğrencilerin hazırladıkları ödevlerden edinilen bilgilerin de doğruladığı bir bulgu, öğrencilerin fazla kaynak türü tanımadıkları yolundadır. Eğitim programında ansiklopedi, sözlük, kitap, dergi gibi öğrenciler tarafından sıkça kullanılan kaynakların yanı sıra biyografi, atlas, kronoloji, almanak, istatistiksel kaynaklar gibi kaynaklar da tanıtılmıştır. Sözlüklerle ilgili sorularda (soru 9 ve 10) başarı oranı her iki testte de yüksek olmakla birlikte sontest başarı oranında gözle görülür bir artış söz konusudur. Konu ansiklopedisi (soru 14) ve istatistiksel kaynaklar (soru 13) ile ilgili sorularda öntest başarıları düşük olmasına rağmen sontest başarıları artmıştır. Öntest ile sontest arasında fark olmasına rağmen almanaklar (soru 12), biyografiler (soru 11) ve kronolojiler (soru 15) ile ilgili sorularda sontest başarı oranları belli bir seviyenin üzerine çıkamamıştır (bkz.: Tablo II). Bu kaynak türleri üzerinde daha fazla durulmasında ve öğrencilerin bu kaynakları kullanmak için yönlendirilmelerinde fayda görülmektedir. Kütüphane koleksiyonunun bu türler kaynaklar açısından zenginleştirilmesi de düşünülebilir.

Kaynak türleri tanıtılırken türlerin önemli özellikleri vurgulanmış, ayrıca kütüphaneden alınan örnekler sınıfta gösterilerek her türün içerdiği bilgi ve aratılan bilginin kaynak içinde kaynak içi erişim araçlarının (indeks, içindekiler tablosu vb.) kullanımı yoluyla nasıl bulunacağı gösterilmiştir. Kaynak türleri ile ilgili olarak, farklı kaynakların kullanımıyla cevaplandırılabilen sorular/alıştırmalar hazırlanmış, öğrencilerden bu soruları cevaplamaları istenmiştir. Fakat uygulama süresi öğrencilerin sözkonusu alıştırmaları yapıp yapmadıklarını denetlemeye ve doğru cevaplar üzerinde tartışmaya yeterli olmamıştır. Genel uygulamada alıştırmaların takip edilmesi üzerinde dikkatle durulması gereken bir konudur. Alıştırmaların da tek başına yeterli olması olası değildir. Sonuçta, öğrencilerin, aldıkları her derste yapacakları ödev ve projeler kapsamında farklı kaynak türlerine yönlendirilmeleri gerekmektedir. Bu da kütüphaneciler ve öğretmenlerin işbirliği içinde çalışıp, ödev konularını birlikte saptamaları yoluyla sağlanabilir. Genel uygulamaya geçmeden önce öğretmenler ve kütüphaneciler ile bu konuda bir ön çalışma yapılması gerekli olacaktır.

Başarı oranı %50'nin altında olan soruların içerdiği konular arasında Internet ile ilişkili, Internet araçları (soru 17), Internet arama motorları ve rehberleri (soru 18 ve 19) gibi bazı konular da bulunmaktadır. Internet adreslerini çözümleme (ait olduğu kurum türünü saptama) (soru 16), web sayfaları/siteleri hakkında genel bilgi (soru 21) ve web sayfalarını/sitelerini değerlendirme ölçütleri (soru 22) ile ilgili sorular başarı oranının yüksek olduğu sorulardır (bkz.: Tablo II).

Bir ödevde bulunması gereken bölümlerle ilgili soruda (soru 23) öntestte başarı oranı düşüktür fakat sontestte dikkat çeken bir yükselme olduğu buna karşın öğrencilerin amaç belirleme konusunda zorlandıkları (soru 24) görülmektedir. Bunların dışında öğrencilerin kaynakça (soru 26), gönderme ve alıntı (soru 25)

konularını çok iyi kavrayamadıkları görülmektedir. Kaynakçadaki bir kitap künyesinde bulunması gereken öğelerle ilgili soruda (soru 27) başarı oranı yüksektir. Dergi künyesindeki öğeler arasından dergi adını tanıma ile ilgili soruda (soru 28) öntest başarısı düşükken sontestte başarı oranı büyük ölçüde artış göstermiştir. Buna karşın dergi künyesinin öğelerinden cilt numarasını ayırabilme (soru 29), web sayfası/sitesi künyesindeki öğeler (soru 30) ile ilgili sorularda sontestte başarı oranı yükselmesine rağmen sorun yaşandığı anlaşılmaktadır (Bkz.: Tablo II). Deney grubunun hazırladığı ödevlerde de alıntı ve göndermenin nadiren kullanıldığı, kaynakçadaki künye düzeni açısından sorunlar yaşandığı gözlenmiştir. Konunun ayrıntısı ödev değerlendirme bölümünde verilecektir.

Ödevlerin Değerlendirilmesi

Aynı konularda ödev yapan deney ve kontrol gruplarının ödevleri toplandıktan sonra bir değerlendirme formu oluşturulmuştur. Değerlendirme formunda bir ödevde bulunması gereken bölümler (kapak, içindekiler, giriş, sonuç, kaynakça gibi), gönderme ve alıntı yapılıp yapılmadığı, yapıldıysa doğru olup olmadığı, kaynakçadaki düzen, künyelerin düzeni (doğruluk ve tamlik açısından), toplam kaç tane ve ne tür kaynak kullanıldığı gibi konular ele alınmış, ödevlerin içerik özellikleri (anlatım, gramer, yazım kurallarına uygunluk, konu kapsamı) değerlendirmenin dışında bırakılmıştır.

Deney grubundan 30, kontrol grubundan 25 ödev gelmiştir. Ödevler, içermeleri gereken bölümler açısından incelendiğinde deney grubunun ödevlerinin %30'unda (9) bütün bölümlerin tamam (kapak- içindekiler - giriş- sonuç - kaynakça), % 13.3'ünde (4) tek ögenin (1'inde kaynakça, 3'ünde de giriş bölümü) eksik olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda bütün bölümleri tam olan veya bir bölümü eksik ödev yoktur, bölümler açısından ödevler iki eksikle başlamaktadır. Deney grubu ödevlerinin %33.3'ünde (10) giriş bölümü vardır. Kontrol grubundaki ödevlerin hiç birisinde giriş bölümüne rastlanamamıştır. Deney grubu ödevlerinin % 90'ında (27) içindekiler listesi vardır. Bu oran kontrol grubunda %16'dır (4). Deney grubu ödevlerinin % 46.7'sinde (14) sonuç bölümü varken kontrol grubundaki ödevlerin %16'sında (4) sonuç bölümü vardır. Kontrol grubu ödevleri kaynakçada %88'lik (22) bir oranla deney grubunu %70 (21) geride bırakmıştır (bkz.: Tablo III).

Tablo III: Ödevlerin Bölümleri ve Diğer Unsurları

	Deney grubu	%	Kontrol grubu	%
Kapak	30	100	25	100
İçindekiler listesi	27	90	4	16
Giriş	10	33.3	-	-
Sonuç	14	46.7	4	16
Bibliyografya	21	70	22	88
Gönderme	3	10	2	8
Alıntı	4	13.3	-	-
Resim, çizim, vb.	23	76.7	22	88

Bilginin sunumu ve paylaşımı becerilerini sergilemek için iyi bir gösterge olan ödevlerde bulunması gereken bölümler konusunda deney grubunun kontrol grubuna oranla daha başarılı olduğu söylenebilir. Burada düşündürücü olan, deney grubunda da eksiklerin olmasıdır. Özellikle giriş ve sonuç bölümlerinin eksikliği %50 oranını aşmaktadır. Kendi ifadeleriyle bir özetleme ve sentez gerektirdiğinden öğrencilerin bu bölümleri yazmak konusunda zorlandıkları ve genellikle bu bölümleri yazmaktan kaçındıkları gözlenmiştir. Oysa, söz konusu becerilerinin gelişmesi için bu bölümlerin hazırlanması son derece büyük bir önem taşımaktadır. Öğrencilerin bu alışkanlığı kazanabilmeleri için ödev veren tüm öğretmenler tarafından giriş ve sonuç bölümleri yazmaya teşvik edilmeleri gerekir. Ayrıca bu unsurların ödev değerlendirme kriterlerinin arasına alınması da başarıyı olumlu yönde etkileyecektir.

Ödevlerde metin içi gönderme, alıntı ve resim, çizim vb. kullanılıp kullanılmadığı da incelenmiştir. Resim, çizim vb. kullanımı her iki grupta da yaygındır. Deney grubunda %76.7 (23) olan bu oran kontrol grubunda %88'dir (22). Kullanılan resimler konuyla ilişkilidir. Alıntı, kontrol grubunda kullanılmamıştır. Deney grubunda kullanım oranıysa sadece %13.3'tür (4). Metin içi gönderme yapma oranı deney grubunda %10 (3), kontrol grubunda %8'dir (2) (bkz.:Tablo III).

Ödev/metin içinde kaynak gösterme, bir başka deyişle gönderme ve alıntı yapma konularının çok iyi anlaşılamadığı test sonuçları ve öğrencilerle program bitiminde yapılan görüşmeden de anlaşılmaktadır. Bu durum, sınıfta daha fazla örnek çözmek ve öğrencilere daha fazla alıştırma yaptırmak gereğini ortaya çıkartmaktadır. Bilimsel ahlak kurallarına uygunluk açısından çok önemli olan bu alışkanlığın küçük yaşta yerleştirilmesi, bugünün öğrencilerinin gelecekte gösterecekleri tutum açısından önemlidir. Her iki konunun da ödev değerlendirme ölçütleri kapsamına alınması faydalı olacaktır.

Ödevlerde kullanılan kaynak sayısı ve kaynak türü açısından olaya bakıldığında her iki grupta da en çok kullanılan kaynak türünün ansiklopedi olduğu görülmektedir. Deney grubu tarafından kullanılan kaynakların %36.5'i, kontrol grubu tarafından kullanılan kaynakların %63.2'si ansiklopedidir. Deney grubunda en çok kullanılan diğer yayın türleri sırasıyla %31'lik oranla kitap, %10.8 ile Internet ve %9.5 ile dergidir. Bunların dışında az da olsa broşür, atlas, sözlük ve gazete gibi türlerin kullanıldığı görülmektedir (bkz.:Tablo IV). Kontrol grubunda ansiklopediden sonra en çok kullanılan kaynaklar %19.2 ile Internet, %8 ile kitap ve %5.6 ile broşürdür. Az sayıda da olsa istatistiksel kaynak, atlas, dergi ve sözlük kullanımına rastlanmıştır (bkz.: Tablo IV). Sonuç olarak öğrencilerin kullandıkları kaynak türlerinin ansiklopedi, kitap ve Internet üzerinde yoğunlaştığı gözlenmiştir. Özellikle kontrol grubunda ansiklopedi kullanımı çok yüksektir (%63.2). Deney grubunun aldıkları eğitime rağmen farklı türde kaynaklara fazla yönelmedikleri yine de en azından kitap kullanımının (%31) ansiklopedi kullanımına (%36.5) yakın olduğu görülmektedir. Daha önce de vurgulandığı gibi farklı türde bilgi kaynaklarının öğrenciler tarafından kullanımını artırmak için daha ayrıntılı bir tanıtım, bu türlerin kullanımını zorunlu kılacak ödevlerin tasarlanması ve kütüphane koleksiyonunun bu açıdan zenginleştirilmesi planlama kapsamında düşünülmelidir.

Tablo IV: Kullanılan Kaynakların Türleri Göre Dağılımı

	Deney grubu	%	Kontrol grubu	%
Ansiklopedi	27	36.5	79	63.2
Kitap	23	31	10	8
Internet	8	10.8	24	19.2
Dergi	7	9.5	1	0.8
Broşür	3	4.1	7	5.6
Sözlük	3	4.1	1	0.8
Atlas	1	1.4	1	0.8
Gazete	1	1.4	-	-
Koleksiyoncu kartları	1	1.4	-	-
İstatistiksel kaynak	-	-	2	1.6
Biyografi	-	-	-	-
Toplam	74		125	

Deney grubundan elde edilen 30 ödevden 21'inde kaynakça olduğuna yukarıda değinilmişti. Kaynakçası olan 21 ödevde kullanılan kaynak türlerinin öğrenci başına dağılımı şu şekildedir: Öğrencilerin %57.14'ü (21 öğrenciden 12'si) ansiklopedi kullanmıştır. Buradan çıkan sonuç, deney grubu tarafından kullanılan 27 ansiklopedinin 12 öğrenci tarafından kullanıldığıdır. Bazı durumlarda öğrencilerin birden fazla ansiklopediye başvurdukları gözlenmektedir. Deney grubundaki öğrencilerin %47.61'i (10 öğrenci) kitap, %28.57'si (6 öğrenci) Internet, 19.04'ü (4 öğrenci) dergi, %14.28'i (3 öğrenci) sözlük, %4.7'si (1 öğrenci) broşür, %4.7'si (1 öğrenci) atlas, %4.7'si (1 öğrenci) gazete, %4.7'si (1 öğrenci) de koleksiyoncu kartları* kullanmıştır. Bu durum kontrol grubunda şu şekildedir: Kontrol grubu tarafından teslim edilen 25 ödevin 22'sinde kaynakça vardır. Ödevinde kaynakça olan öğrencilerin tamamı %100 (22 öğrenci) ansiklopedi kullanmıştır. Bunun dışında öğrencilerin %59.1'i (13 öğrenci) Internet, %22.7'si (5 öğrenci) kitap, %22.7'si (5 öğrenci) broşür kullanmıştır. Ayrıca %4.5'i (biri öğrenci) de dergi, istatistiksel kaynak, atlas ve sözlük kullanmıştır (bkz.: Tablo V).

Tablo V: Öğrencilerin, Kullandıkları Kaynak Türlerine Göre Dağılımı

	Deney grubu	%	Kontrol grubu	%
Ansiklopedi	12	57.1	22	100.0
Kitap	10	47.6	5	22.7
Internet	6	28.6	13	59.1
Dergi	4	19.1	1	4.5
Sözlük	3	14.3	1	4.5
Broşür	1	4.7	5	22.7
Atlas	1	4.7	1	4.5
Gazete	1	4.7	-	-
Koleksiyoncu kartları	1	4.7	-	-
İstatistiksel kaynak	-	-	1	4.5
Biyografi	-	-	-	-
Toplam	21		22	

* Bitki ve hayvan türleri, otomobiller vb. konularda seri halde üretilen ve öğrencilerin koleksiyon oluşturma amacıyla topladıkları kartlar kastedilmektedir.

Kullanılan kaynak sayıları açısından da iki grup arasında farklılıklar vardır. Tüm öğrenciler tarafından kullanılan toplam kaynak sayısı açısından bakıldığında, kontrol grubu tarafından kullanılan kaynak sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Kontrol grubundaki 22 öğrenci (ödevlerinde kaynakça olanlar) tarafından kullanılan toplam kaynak sayısı 125 iken, deney grubundaki 21 öğrenci (ödevlerinde kaynakça olanlar) tarafından kullanılan toplam kaynak sayısı 74'tür. Buradaki farklılığın ters yönde olması beklenmiştir. İngilizce öğretmeni ile yapılan görüşmeden kontrol grubunun özellikle kaynak kullanımı konusunda yönlendirildikleri anlaşılmıştır. Deney grubunun ödevlerini yazılı hale getirmeleri için eğitimin tamamlanmasını beklemeleri gerekmiştir. Eğitimin tamamlanmasını takip eden hafta ise ödevler toplanmıştır. Elde edilen sonucun sözkonusu durumlardan kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

Öğrencilerin bir ödevi hazırlarken faydalandıkları kaynak sayısı da değerlendirilmede önemli bir ölçüttür. Tek bir kaynaktan hazırlanan ödev, o kaynaktan alınan bilginin aynen aktarılmasından veya özetlenmesinden başka bir şey değildir. Önemli olan, farklı kaynaklardan elde edilen bilginin anlamlı bir şekilde birleştirilmesi, bulunan farklılıkların ve benzerliklerin değerlendirilebilmesi ve gerektiğinde daha farklı kaynaklara başvurularak durumun aydınlığa kavuşturulmasıdır. Sentez yapmak, farklı yerlerden elde edilen bilginin ilişkilendirilmesi, birleştirilmesi, yeniden ifade edilerek aktarılması da bilgi okuryazarlığı becerilerinin bir parçasıdır. Bu becerilerin geliştirilebilmesi için gerekli şartların ve ortamın oluşturulması gerekir. Dolayısıyla, öğrencilerin ödev hazırlarken kullandıkları kaynak sayısı önem taşımaktadır.

Kullandıkları kaynak sayısı açısından öğrencilerin ödevleri incelendiğinde deney grubundaki öğrencilerden (30 ödevden 21'inde kaynakça vardır) %23.8'i (5 öğrenci) ödevlerinde tek kaynak kullanmıştır. Öğrencilerin %4.8'i (1 öğrenci) 2 kaynak, %19.1'i (4 öğrenci) 3 kaynak, %33.3'ü (7 öğrenci) 4 kaynak, %9.5'i (2 öğrenci) 6 kaynak, %4.8'i (1 öğrenci) 7 kaynak, %4.8'i (1 öğrenci) de 8 kaynak kullanmıştır. Kontrol grubundaki öğrencilerden (ödev teslim eden 25 öğrenciden 22'sinin ödevinde kaynakça vardır) %4.5'i (1 öğrenci) 1 kaynak, %9.1'i (2 öğrenci) 2 kaynak, %9.1'i (2 öğrenci) 3 kaynak, %9.1'i (2 öğrenci) 4 kaynak, %9.1'i (2 öğrenci) 5 kaynak, %22.7'si (5 öğrenci) 6 kaynak, %18.2'si (4 öğrenci) 7 kaynak, %4.5'i (1 öğrenci) 8 kaynak ve %13.6'sı (3 öğrenci) 10 kaynak kullanmışlardır (bkz.: Tablo VI). Burada da kontrol grubu lehine gerçekleşen farkın yukarıda sözü edilen sebeplerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo VI: Öğrencilerin, Kullandıkları Toplam Kaynak Sayısına Göre Dağılımı

	Deney grubu	%	Kontrol grubu	%
Kullanılan toplam kaynak sayısı				
10	-	-	3	13.6
9	-	-	-	-
8	1	4.8	1	4.5
7	1	4.8	4	18.2
6	2	9.5	5	22.7
5	-	-	2	9.1
4	7	33.3	2	9.1
3	4	19.1	2	9.1
2	1	4.8	2	9.1
1	5	23.8	1	4.5
Toplam	21		22	

Kullanılan kaynak sayısında artış ve kullanılan kaynak türünde çeşitlenmenin sağlanabilmesi için öğrencilere ödev verilirken bu alandaki beklenti konusunda bir alt sınır (3 farklı türde en az 5 kaynak gibi) konulması faydalı olacaktır.

Metin içinde gönderme ve alıntı yapma konularının öğrenciler tarafından çok iyi anlaşılamadığına ve çok az kullanıldığına yukarıda da değinilmişti. Deney grubundaki öğrencilerden %10'u (30 öğrenciden 3'ü) metin içinde gönderme kullanmıştır. Bunlardan 2'si teknik olarak doğrudur. Öğrencilerin %13.3'ü (4 öğrenci) metin içinde alıntı yapmıştır, hiçbirisi teknik olarak doğru değildir. Kontrol grubunda alıntı kullanılmamıştır. Öğrencilerden %8'i (2 öğrenci) ödev içinde gönderme yapmıştır fakat ikisi de teknik olarak hatalıdır (bkz.: Tablo III).

Kaynakça açısından daha ayrıntılı bir değerlendirme yapılması gerekirse, kontrol grubunda daha önce de belirtildiği gibi 25 öğrenciden 22'si ödevlerine kaynakça eklemiştir. Fakat bunlardan hiçbirisinde künyeler tam değildir ve yine hiçbirisinde künye düzeni doğru değildir. Kaynakçası olan ödevlerin %63.6'sında (22 ödevden 14 tanesinde) sadece kaynak ismi belirtilmiştir. Örneğin: "Okul Ansiklopedisi", "Ülkeler Ansiklopedisi" gibi. Ödevlerin %36.4'ünde (8 tanesinde) kaynak isminin yanısıra (bunlar ansiklopedidir) cilt ve/veya sayfa numarası verilmiştir (4'ünde cilt, 3'ünde sayfa, 1'inde hem cilt hem sayfa). İnternet'i kay-

nak olarak kullanan öğrencilerden %28'i (13 öğrenciden 7'si) kaynak listesine "Internet" yazmıştır. Bu durumda öğrencinin hangi siteleri kullandığı ve kaç ayrı site kullandığı bilinmemektedir. Öğrencilerden sadece %24'ü (6 öğrenci) kullandığı web sayfasının Internet adresini vermiştir. Adres belirten öğrencilerin hazırladıkları künyeler de içermeleri gereken diğer bilgileri içermemektedir. Öğrencilerin hazırladıkları kaynakçalarda "Milli Kütüphane", "kütüphane", "annem ve babam", "kendi bilgim" gibi ibarelere de rastlanmaktadır. Kontrol grubundaki öğrencilerde bibliyografik künye nosyonu olmadığı gözlenmiştir.

Deney grubu bu açıdan daha başarılı bir durum sergilemektedir. Bu durum aldıkları eğitim düşünüldüğünde kaçınılmazdır. Fakat yine de bu alanda istenen düzeyde başarı sağlanamamıştır. Deney grubunda kaynakçası olan ödevlerin %52.4'ünde (21 ödevin 11'inde) künyeler tamdır. Kaynağın adının yanısıra kitapsa yazar adı, yayın tarihi, yayın yeri, yayıncısı; dergi veya ansiklopediyse hem makale adı hem eser adı, cilt, sayı ve sayfa numaraları, ansiklopedilerde yayın tarihi gibi bilgiler de verilmiştir. Ödevlerin %47.6'sında (10 ödevde) künye bilgilerinde eksiklik vardır. Bu eksiklik tek veya iki öge eksikliği ile sınırlı kalmaktadır. Deney grubunda gözlenen sorun daha çok künye düzeni ile ilgilidir. Sadece bir ödevde verilen künye düzeni sınıfta öğretilen standartlara (MLA – Modern Language Association of America: Amerikan Modern Dil Derneği) uygundur. Öğrencilerin, bibliyografik künye içindeki unsurların sırasının bir önemi olduğunu kavrayamadıkları gözlenmiştir. Bu konunun eğitim sırasında daha fazla vurgulanmasında yarar olacaktır.

Sonuç ve Öneriler

Pilot uygulamanın sonucunda hazırlanan eğitim programı için gerekli süre, eğitim paketinin düzeye uygunluğu, öğrencilerin sorlandıkları konular, uygulama gerektiren alanlar, öğretmenlerle işbirliği gerektiren alanlar, genel uygulamada dikkat edilmesi gereken noktalarla ilgili çok faydalı veriler elde edilmiştir.

Uygulamada 8 haftalık (8 saatlik) süre yeterli olmamıştır. Uygulamanın yaklaşık 16-20 haftayı bulan bir döneme yayılması çok daha faydalı olacaktır. Bu durum öğrencilerin zorlandıkları konular üzerinde daha fazla durulmasına, uygulamalar yaptırılmasına, haftalık ödevlerin kontrol edilip sınıfta doğrulanmasına olanak tanıyacaktır.

Öğrencilerin özellikle bilgisayarla taramada tarama stratejileri oluşturma, okul kütüphanesindeki çevrimiçi katalogda karmaşık taramalar yapma, bilgi iletiminde gönderme ve alıntı yapma, kaynakça hazırlarken künye düzeni gibi konularda zorlandıkları saptanmıştır. Sözü geçen konuların hepsi uygulama gerektiren konulardır. Genel uygulamada bu konular üzerinde daha uzun durulması ve özellikle uygulamaya zaman ayrılması yerinde olacaktır.

Bilgi okuryazarlığı becerilerinin tamamının uygulamayla pekiştirilmesi zorunludur. Öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerini eğitim yaşamlarında kullanabilecekleri en uygun fırsatlar, hazırlayacakları ödevler ve araştırma projeleridir. Bu amaçla, öğrencilere, söz konusu becerileri kullanmalarını gerektirecek ödevler ve projeler verilmelidir. Verilecek ödevlerin konusu ile ilgili olarak kütüphane koleksiyonunda ne tür kaynaklar olduğu mutlaka önceden araştırılmalı, öğrencilerin özellikle farklı türdeki kaynakları kullanmalarını gerektirecek ödevler tasarlanmalıdır. Bu amaçla konu saptanırken kütüphaneciler ile öğretmenlerin birlikte çalışması sağlanmalıdır. Ayrıca öğrencilere ödevle ilgili sınırlamalar getirilmeli ve yine kütüphaneciler ve öğretmenlerin işbirliği ile ortak bir ödev değerlendirme formu oluşturulmalıdır. Bilgi okuryazarlığı becerileri kapsamında ele alınan konularla ilgili ölçütlerin ödev değerlendirme ölçütleri içine alınması faydalı olacaktır. Sentez, özetleme, kendi ifadelerini kullanma konularında öğrencileri zorlamak için giriş ve sonuç bölümleri yazdırılmalı, en azından kullanılacak minimum kaynak sayısı, kaynak türü ve sayfa sayısı ile ilgili sınırlamalar konulmalıdır.

Değerlendirmelerde ödevin bölümleri, kullanılan kaynak sayısı ve türü, göndermeler, kaynakça, kaynakçadaki künyelerin tamlığı ve doğruluğu gibi unsurlara da yer verilmelidir. Hatalardan not kırılmalı, öğrenci bu konuda önceden uyarılmalı ve eksiklerle hataların ödev iade edilerek tamamlanması ve düzeltilmesi sağlanmalıdır. Tüm öğretmenlerin aynı standartlarda ödev beklentisi öğrencileri bilgi okuryazarlığı becerilerini en iyi şekilde geliştirmeye ve kullanmaya kanalize edecektir. 6. sınıfta başlayan böyle bir eğitimi takiben ortaöğretimden mezun olana kadar yaptırılacak uygulamalar sonucu, öğrenciler mezun olduklarında birer bilgi okuryazarı haline gelecektir.

Eğitimi takip eden yıllarda da öğrencilerin hazırlayacakları ödevlerin konularına kütüphaneci ve öğretmen işbirliği ile karar verilmeli ve değerlendirme aşamasında işbirliğine gidilmelidir. Aksi takdirde öğrencilere aktarılan bilgiler unutulacak ve verilen eğitim amacına ulaşmayacaktır.

Kazandıkları becerileri kullanmaları açısından öğrencilerin bu amaçla planlanan ödevleri yapmaları büyük önem taşımaktadır. Ödevlere gereken özenin gösterilmesi için bir yaptırım uygulanması (ödevlerin puanlanması ve puanların karne notunu bir şekilde etkilemesi gibi) daha başarılı sonuçlar verecektir. Aynı durum haftalık alıştırmalar için de geçerlidir.

Okul yönetiminin ve öğretmenlerin desteği olmadan böyle bir çalışmanın yürütülmesi ve sonuca ulaşması olanaksızdır. Gerekli desteğin alınabilmesi için öncelikle yöneticilerin ve öğretmenlerin konunun önemi üzerinde bilgilendirilmeleri gereklidir.

Pilot çalışma sonuçları göstermiştir ki, öğrencileri yönlendirebilmeleri ve kütüphanecilerle sağlıklı bir işbirliği kurabilmeleri için öğretmenlerin de bilgi okuryazarlığı eğitiminden geçirilmesi gerekmektedir.

Program geliştirme aşamasında eğitimcilerle kütüphanecilerin ortak çalışması gereklidir. Özellikle düzey ayarlama, müfredattaki ders konularıyla bütünleştirme, hedef davranışların belirlenmesi konuları işbirliğini zorunlu kılan konulardır.

Başlangıçta 6. sınıflar için planlanan bu eğitimin zaman içinde daha karmaşık konularda daha kapsamlı eğitim için büyük sınıflara doğru yaygınlaştırılması da planlanmalıdır. Bu tür bir planlamanın 6. sınıflara verilecek eğitimi takiben yapılması uygun olacaktır. 6. sınıfta bilgi okuryazarlığı eğitimi alan öğrencilerin daha ileri sınıflarda da izlenmesi gerekecektir. Bu durum, başlangıçta 6. sınıf öğretmenlerine daha sonra daha büyük sınıfların öğretmenlerine çalışmayla ilgili bilgi aktarımını ve zümrelerle ortak çalışmayı gerektirecektir. Ayrıca, bazı çok temel becerilerin daha erken sınıflarda aktarılması da düşünülebilir.

Müfredatın ve öğrencilerin sürekli değişen bilgi gereksinimlerinin, bilgi bilim, teknoloji, eğitim ve bilgi okuryazarlığı alanlarındaki gelişmelerin kütüphaneciler tarafından yakından izlenmesi ve gerekli görülen değişikliklerin vakit geçirilmeden programa yansıtılması önemlidir.

İyi planlanmış bilgi hizmetleri, gereksinimleri karşılayabilecek bir koleksiyon ve personeli ile okul kütüphaneleri bu tür bilgi okuryazarlığı eğitim programlarının başarısı için vazgeçilmez öğelerdir.

KAYNAKÇA

- Kaptan, S. (1981). *Bilimsel araştırma teknikleri ve istatistik yöntemleri*. Ankara: Tekışık Matbaası.
- Kurbanoğlu, S. (2001). Öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasının önemi ve okul kütüphanecilerinin bu alandaki rolü. *Bilgi Dünyası* 2(1-2) (dizgide).
- Kurbanoğlu, S. ve Akkoyunlu, B. (2000, Ağustos). *Lifelong learning in an increasingly globalised world of information: An Information literacy project for K-12*. 66. IFLA Genel Konferansında sunulmuş poster. Kudüs, İsrail.
- Kurbanoğlu, S. ve Akkoyunlu, B. (2002). Öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması üzerine bir çalışma. *H. Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi* 21 (dizgide).

EK KAYNAKÇA

- AASL/AECT (American Association of School Librarians ve Association for Educational Communication and Technology). (1998). *Information literacy standards for student learning*. Chicago: American Library Association.
- ACRL (Association of College and Research Libraries) (2000). *Information Literacy Competency Standards for Higher Education*. ACRL. [Çevrimiçi]. Elektronik adres: <http://www.ala.org/acrl/ilstandardlo.html> [14 Ekim 2001].
- ALA (American Library Association). (1989). *Presidential Committee on Information Literacy. Association of College and Research Libraries*. [Çevrimiçi]. Elektronik adres: <http://www.ala.org/acrl/nili/ilit1st.html> [14 Mart 2001].

- ALA (American Library Association). (2000). *Information literacy: A Position paper on information problem solving*. ALA. [Çevrimiçi]. Elektronik adres: http://www.ala.org/aasl/positions/PS_infolit.html [19 Şubat 2000].
- Bilişim Teknolojileri ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu raporu. (2001). (Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Yayın No. DPT: 2560-ÖİK 576). Ankara: DPT.
- Eisenberg, M. B. & Berkowitz, R. E. (1992). Information problem-solving: The Big six skills approach. *School Library Media Activities Monthly*. 8(5), 27-29,37,42.
- Gordon, C. (2000). *Information literacy in action*. Glasgow. ECIS.
- Grassian, E. (1997). *Information literacy competencies—selected items & efforts*. National Information Literacy Institute. [Çevrimiçi]. Elektronik adres: <http://www.ala.org/acrl/nili/il-compt.html> [12 Ocak 2000].
- Gürdal, O. (2000). Yaşamboyu öğrenme etkinliği: Enformasyon okuryazarlığı. *Türk Kütüphaneciliği*. 14(2): 176-187.
- Iannuzzi, P. (1999). *Information literacy on the WWW*. Florida International University Libraries. [Çevrimiçi]. Elektronik adres: <http://www.fiu.edu/~library/ili/iliweb.html> [12. 1. 2000].
- Iannuzzi, P., Mangrum II, C. T. & Strichart, S. S. (1999). *Teaching information literacy skills*. Boston: Allyn and Bacon.
- SCANS (1991). *What work requires of schools: a SCANS report for America 2000*. The Secretary's Commission on Achieving Necessary Skills, U. S. Department of Labor. [Çevrimiçi]. Elektronik adres: <http://www.uni.edu/darrow/frames/scans.html> [10.3. 2001].
- Spitzer, K. L., Eisenberg, M. B. & Lowe, C. A. (1998). *Information literacy: Essential skills for the information age*. Syracuse: ERIC Clearinghouse on Information Technology. (IR-104).
- The Information literacy model elaborated*. (2000). CTAP (California Technology Assistance Project). [Çevrimiçi]. Elektronik adres: <http://ctap.fcoe.k12.ca.us/ctap/Info.Lit/Strategies.html> [21.1 2000].
- TÜSİAD (1999). *Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin yeniden yapılandırılması*. Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği. (Rapor No: TY/184/1999). [Çevrimiçi]. Elektronik adres: <http://www.tusiad.org/turkish/rapor/mesleki/mesleki02-1.pdf>. [14. 10. 2001].
- Yalvaç, M. (2001). 21. Yüzyılda enformasyon profesyonellerinin eğitim ve öğretiminde enformasyon okuryazarlığı standartları. *Türk Kütüphaneciliği*. 15(2): 136-149.